

Archeologienota

Bree (Opitter), Steenbergstraat – perceel 5-A-282

Deel II: Programma van maatregelen

Projectcode: 2020J26

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

Rik van de Konijnenburg, Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018 - e-mail: rik@konijnenburg.com

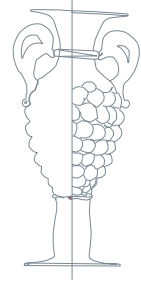
Verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R.,(2020), Bree (Opitter), Steenbergstraat perceel 5A282, verslag van de resultaten van het archeologisch bureauonderzoek, Haast-rapport 2020-56, D/2020/12654/56

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2020/12654/56

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

COVERFOTO: luchtfoto, opnamejaar 2019 © geopunt.be

INHOUD

1. Administratieve gegevens
2. Aanleiding van het (voor)onderzoek
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem
4. Gemotiveerd advies
5. Onderzoeksstrategie, onderzoeksmethode & technieken
6. Lijst met afbeeldingen
7. Bibliografie

Programma van maatregelen

1. Administratieve gegevens

1.1 Administratieve gegevens

Projectcode	2020J26
Actoren	Rik van de Konijnenburg OE/ERK/Archeoloog/2015/00041
Locatie: Provincie	Limburg
Gemeente	Bree
Deelgemeente	Opitter
Site	Steenbergstraat
Kadastrale gegevens	Bree, afdeling 5 (Opitter), sectie A, perceel 282
Oppervlakte onderzoeksgebied	5049,74 m ²
Kadastraal percelenplan	Zie fig. 2
Topografische kaart	Zie fig. 3
Relevante termen thesauri OE	bureauonderzoek

Bounding Box:

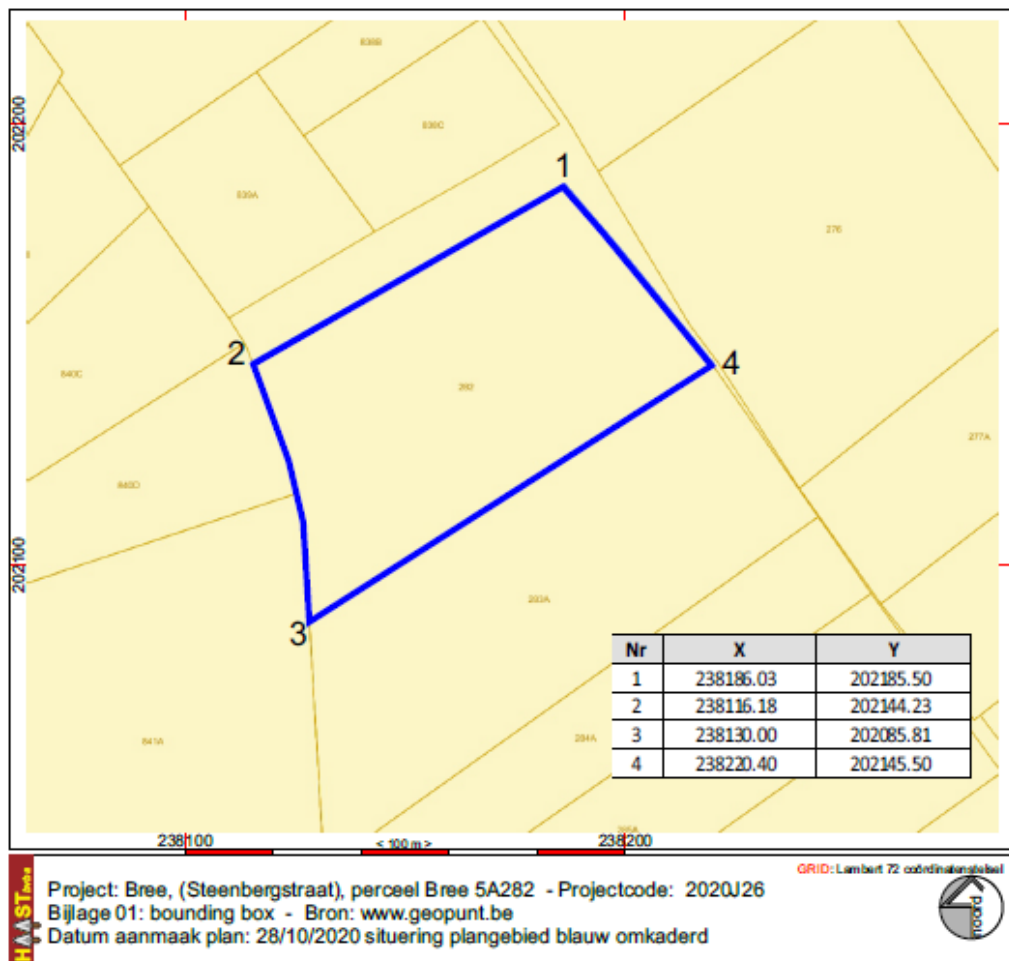

Fig. 1: Bounding Box

Kadastrale gegevens: Het terrein is kadastraal geregistreerd als Bree, afdeling 5 (Opitter), sectie A, perceel 282. De oppervlakte van het projectgebied bedraagt 5049,74 m².

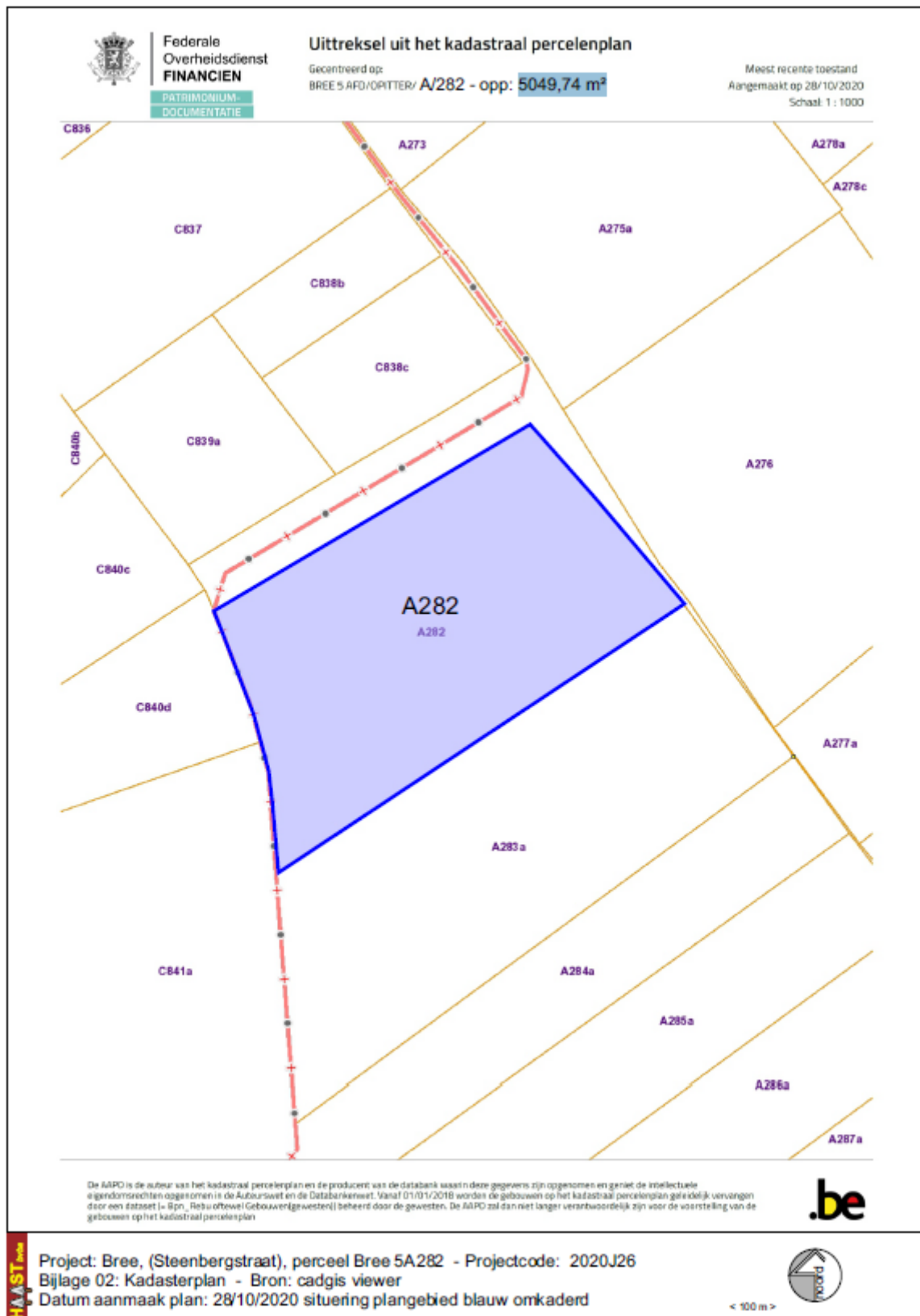

Fig. 2: Kadastraal uittreksel dd. 2020 © cadgis viewer

2. Aanleiding van het (voor)onderzoek

Beschrijving van de geplande werken

Vooraf naar aanleiding van een wolkbreuk op 19/05/2019 waarbij een regenval van 93 liter / m² op 1 uur tijd werd gemeten (gegevens weerstation SAB – Sint-Augustinus Bree) met overstromingen tot gevolg wenst men onder meer aan de Steenbergstraat een wachtbekken aan te leggen. Dat wachtbekken zal wat betreft het uit te graven gedeelte een oppervlakte innemen van 2884 m² (capaciteit 1760 m³) met rondom, aan de noord-, oost- en zuidzijde een talud – erosiedam - van in totaal 1333 m² (1837 m³), aan te leggen met de uit te graven grond van het wachtbekken.

Het wachtbekken is gesitueerd in de stroomrichting van een belangrijke afstromingslijn vanaf het Kempisch Plateau. Het uitgraven gebeurt geleidelijk met aan de zuidwestzijde een uitgraving tot 1,30 m diepte en aan de noordoostzijde behoud van het huidige maaiveldniveau. Aansluitend wordt aan de oostzijde het hemelwater verder afgevoerd via een leegloopbuis.

3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Archeologische verwachting

Het projectgebied blijkt vanaf de Late Middeleeuwen / post-middeleeuwse periode tot heden gebruikt te zijn als landbouwgrond. Er is geen enkele indicatie voor antropogene ingrepen andere dan landbouw.

Wat betreft de pre- en protohistorische en vroege historische perioden, prehistorie tot en met de late Middeleeuwen, zijn er in de geschreven bronnen geen aanwijzingen voor aanwezigheid van archeologische erfgoedwaarden binnen het projectgebied. We moeten ons derhalve baseren op de landschappelijke en topografische ligging ervan.

Wat betreft prehistorie en protohistorie ligt het terrein topografisch ongunstig op een van oost naar west licht dalend, droog terrein, maar op verre afstand van (stromend) water; de Itterbeek stroomt op 900 m afstand ten zuiden van het projectgebied. De Itterbeek is de meest nabijgelegen beek. Bovendien ligt het projectgebied in een afstromingszone van het Kempische Plateau waar bij zware regenval, zoals op 19/05/2019, in grote mate gronderosie plaatsvindt zowel van het projectgebied naar het oosten als vanop het Kempisch Plateau naar het projectgebied. De verwachting naar steentijdvondsten kan derhalve als laag tot onbestaande ingeschat worden gelet op de grote afstand tot waterbronnen. Bovendien is de herkomst van artefacten, gelet op de mogelijke gronderosie, onzeker en kunnen die – indien artefacten aangetroffen zouden worden – afkomstig zijn van het hoger gelegen plateau onmiddellijk ten westen van het projectgebied.

Naar protohistorische en vroeg-historische perioden, metaaltijden tot en met de late Middeleeuwen, is de verwachting ook matig tot laag in te schatten omwille van de landschappelijke ligging van het projectgebied. De dichtsbijzijnde bron voor water is de Itterbeek, gelegen op ca. 900 m ten zuiden van het terrein. De mogelijkheid bestaat natuurlijk altijd dat er sporen van off-site fenomenen worden aangetroffen of een geïsoleerde afvalkuil zoals bijvoorbeeld in Overpelt – Bleekveldstraat¹ en

¹ VAN DE KONIJNENBURG, R. en DONDEYNE, S., (2012) Archeologische opgraving site: Overpelt - Ringlaan / Veldstraat / Bleekveldstraat: eindverslag, HAAST-rapport 2012-08, Bree

Meeuwen – Hoogstraat/Kruisstraat². De metaaldetectievondst van een bronzen randbijl op het Kempisch Plateau op ca 500 m ten westen van het projectgebied kan in deze en met betrekking tot het projectgebied niet beschouwd worden als een indicatie voor (bewonings)sporen binnen het projectgebied. Maar, ook hier geldt de bemerking dat het terrein in de afstromingslijn van hemelwater ligt van het Kempisch Plateau naar de Vlakte van Bocholt hetgeen het terrein niet interessant maakt voor het bouwen van een kamp of nederzetting.

Naar sporen uit de Nieuwe Tijd en Nieuwste Tijd, 16de – 20ste eeuw is de verwachting dan weer zeer laag tot onbestaande aangezien de historische kaarten geen enkele indicatie opleverden van enige vorm van bebouwing op het terrein.

Het landschap evolueerde in de Late Middeleeuwen van een schraal zanderig heidelandschap naar akkergebied ten noorden van de dorpskern van Opitter. Het landschap is licht dalend van west naar oost van de flanken van het Kempisch Plateau naar de Vlakte van Bocholt. Op het plateau werden bossen aangeplant. Sporen daarvan zijn duidelijk zichtbaar op de Ferrariskaart en nog meer op de Vandermaelenkaart. Opvallend daarbij is een U-vormig bos op de ferrariskaart ten westen van het projectgebied. Mogelijk was dit aangeplant precies om gronderosie tegen te gaan. Ook op de Vandermaelenkaart is die zone ook nog steeds bebost. Maar, vanaf midden 20ste eeuw werden grote delen bos gerooid en in gebruik genomen als akker. Ook het centrale deel van dat bos op de Ferrariskaart werd gerooid en in gebruik genomen als akker waardoor bij zware regenval het hemelwater alle kans kreeg om van het plateau af te stromen.

De evolutie van het gebruik van het terrein is vrij eenvoudig. Er zijn pas echt aanwijzingen voor gebruik van de grond vanaf de Late-Middeleeuwen – Post-Middeleeuwse periode wanneer het perceel in gebruik genomen wordt voor landbouwdoeleinden. Tot op heden is het projectgebied in gebruik als akker.

Mocht er nog bodemarchief aanwezig zijn dan zullen de graafwerken voor de aanleg van het opvangbekken definitief vernietigend zijn voor eventuele archeologische sporen/relicten.

Verstoorde zones:

Het gebied lijkt onverstoord maar enerzijds het ontbreken van een pluggenbodem en anderzijds de ligging in een belangrijke afstromingslijn van hemelwater van het Kempisch Plateau naar de Vlakte van Bocholt laat vermoeden dat het terrein erosiegevoelig is en anderzijds deels kan bestaan uit afzettingen, colluvium, vanop het Kempisch Plateau.

² VAN DE KONIJNENBURG, R. en JANSSEN, J., 2017, Meeuwen-Gruitrode, Hoogstraat/Kruisstraat), Archeologienota na proefsleuvenonderzoek, HAAST-rapport 2017-34, Bree, D/2017/12654/34 (<https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/3824>)

Fig. 3: Verstoorde zones binnen het projectgebied.

4. Gemotiveerd advies

Ondanks het feit dat het gebied in een belangrijke afstromingslijn ligt van hemelwater vanaf het Kempisch Plateau naar de Vlakte van Bocholt is er toch nog steeds de mogelijkheid tot het aantreffen van sporen van landbouwactiviteiten uit de metaaltijden of latere perioden. Nederzettingssporen zijn omwille van de grote afstand tot een waterbron nagenoeg uit te sluiten. Omwille van de kans op het aantreffen van sporen met betrekking tot landbouwactiviteit, bijvoorbeeld sporen van spiekers of afvalkuilen, wordt geadviseerd het terrein verder te onderzoeken doormiddel van een archeologisch proefsleuvenonderzoek.

5. Onderzoeksstrategie, onderzoeksmethode & technieken

Voorgesteld wordt een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uit te voeren doormiddel van parallelle proefsleuven van 2 m breed over de volle lengte van het terrein en zuidwest – noordoost gericht. De oriëntatie zuidwest - noordoost is ingegeven door het microreliëf op het terrein die hoofdzakelijk duidt op een daling van het terrein van zuidwest naar noordoost. Het gebruik van 2 m brede proefsleuven over de volle lengte van het terrein is volgens het onderzoeksrapport van het Agentschap Onroerend Erfgoed de meest efficiënte manier om archeologische sporen aan te snijden wanneer sporensites verwacht worden.

Indien uit de prospectie met ingreep in de bodem voldoende aanwijzingen blijken voor waardevol archeologisch erfgoed en een potentieel aan kennisvermeerdering voor het archeologisch onderzoek, dan zal in een nota archeologie met beschrijving van de resultaten van de uitgevoerde onderzoeken en na aktename door het Agentschap Onroerend erfgoed, een deel of het volledige terrein afgebakend worden voor een archeologische opgraving.

Onderzoeksmethode en -technieken

Archeologisch proefsleuvenonderzoek

Gekozen wordt een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uit te voeren doormiddel van parallelle proefsleuven van 2 m breed over de volle lengte van het terrein. De oriëntatie van de proefsleuven is zoals eerder geargumenteed west – oost, met de richting mee van het oorspronkelijk microreliëf, een licht van west naar oost dalend terrein.

Het proefsleuvenonderzoek dient vlakdekkend te worden uitgevoerd over het volledige terrein.

De sleuven worden aangelegd met een kraan op rupsbanden met een graafbak van 1,80 m of 2 m breed. In elke sleuf wordt minstens één archeologisch vlak aangelegd over de volledige lengte en breedte van de sleuf onder begeleiding van minstens één erkend archeoloog bijgestaan door een archeoloog-assistent.

Van alle sleuven en kijkvensters zullen overzichtsfoto's worden gemaakt en van alle (antropogene) sporen ook detailfoto's. De sleuven en sporen worden ingemeten en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen. Indien een spoor zich tegen de putwand bevindt, wordt het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Sporen-, foto- en vondstenlijsten worden geregistreerd in het veld. Vondsten die binnen de sleuven of kijkvensters worden aangetroffen, worden per context ingezameld (vlak, spoor, enz.). Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring gezet om te verifiëren of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen. De erkend archeoloog/veldwerkleider is vrij in het bepalen van de noodzaak van aanvullende boringen en het aantal boringen.

Per proefsleuf wordt minimaal één profielkolom (minimaal 1 m breed) aangelegd waarbij ca. 30 cm van de moederbodem zichtbaar is. De locatiekeuze van deze profielputten is afhankelijk van de variabiliteit in de bodemopbouw.

Metaaldetectie: Sporen waarbij de metaaldetector een signaal geeft, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. Ingezamelde vondsten worden op plan gezet met vondstnummer en de code *Md*. Ingezamelde metaalvondsten worden beschermd tegen degradatie van het materiaal.

Indien sporen worden gecoupeerd in functie van het beantwoorden van de vooraf opgestelde of door voortschrijdend inzicht opgeworpen onderzoeksvragen, worden de coupes ingemeten, getekend (schaal 1:20) en gefotografeerd.

Na afloop van het onderzoek worden de sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (graven, zeer ondiep bewaarde sporen) afgedekt met doek of plastic zodat ze in geval van een vervolgonderzoek in de

vorm van een opgraving niet verder worden aangetast vooraleer ze onderzocht kunnen worden.

Vondsten gedaan bij de aanleg van het vlak worden als zodanig geregistreerd, indien mogelijk per laag waarin ze werden aangetroffen. Vondsten gedaan tijdens de aanleg van een spoor worden vanzelfsprekend aan het spoor gekoppeld.

Indien tijdens het couperen van sporen in functie van de beantwoording van onderzoeksvragen vondsten worden gedaan, worden deze eveneens gekoppeld aan het spoor.

Diagnostisch vondstmateriaal wordt aan een assessment onderworpen door een specialist teneinde de sporen en/of de aangetroffen vindplaats(en) te kunnen plaatsen in de tijd.

Het doel van **de proefsleuven** is de detectie van sites met bodemsporen. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen afzettingen en horizonten in de bodem, beschrijving + duiding?
- Is er sprake van verstoring van het bodemprofiel/ of de verschillende gelaagdheden? Zo ja, waar en tot welke diepte is hier sprake van? Om welke ingrepen gaat het hier? Is er een natuurlijke of antropogene verklaring voor?
- Is er sprake van een of meerdere begraven bodems? Op welke diepte bevinden zich deze bodems indien aanwezig?
- Zijn er sporen van erosie of afzettingen van hogerop die mogelijk een impact kunnen hebben op de archeologische verwachting met betrekking tot het projectgebied?
- Wat zijn de verwachte conservering en gaafheid van eventuele archeologische resten, gelet op het voormalig grondgebruik, natuurlijke processen van erosie en verspoeling en de aard van de ondergrond?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële / totale afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Zullen de geplande werken, nieuwe aanleg, impact hebben op mogelijk aanwezig archeologisch erfgoed?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettingen, ...) die toch kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle

- archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud *in situ*)?
 - Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet *in situ* bewaard kunnen blijven:
 - o Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - o Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
 - Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
 - Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Mogelijk vervolgtraject: een archeologische opgraving

Indien uit de prospectie met ingreep in de bodem voldoende aanwijzingen blijken voor waardevol archeologisch erfgoed en een potentieel aan kennisvermeerdering voor het archeologisch onderzoek, dan zal in een door het Agentschap Onroerend Erfgoed in akte te nemen nota archeologie een deel of het volledige terrein afgebakend worden voor een archeologische opgraving.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er wordt niet verwacht dat afwijkingen van de Code van Goede Praktijk zich zullen/kunnen voordoen.

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak kan worden gedaan over de aard, omvang en behoudenswaardigheid van de archeologische waarden in het plangebied en wanneer een eenduidig advies kan worden gegeven voor vrijgave van het terrein, een opgraving of behoud *in situ*.

Om te bepalen of het onderzoeksdoel is bereikt, gebruikt de erkende archeoloog de volgende criteria:

Oppervlaktecriterium

Aangezien het principe van het voorgestelde proefsleuvenonderzoek gebaseerd is op een statistische manier van werken is het van belang dat een voldoende ruime dekking wordt verkregen. Bovendien is het van belang dat de spreiding van de sleuven over het hele terrein gewaarborgd wordt zodat uitspraken kunnen worden gedaan over het hele terrein.

Inhoudelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden voldoende onderzoeken zodat uitspraken kunnen worden gedaan over onder meer datering, interpretatie en onderlinge samenhang van sporen.

Ruimtelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden zodanig onderzoeken dat hij een uitspraak kan doen over de ruimtelijke spreiding van een of meerdere archeologische vindplaatsen in het plangebied.

Randvoorwaarden

Het terrein dient vrij toegankelijk te zijn en vrij van landbouwactiviteiten / pacht.

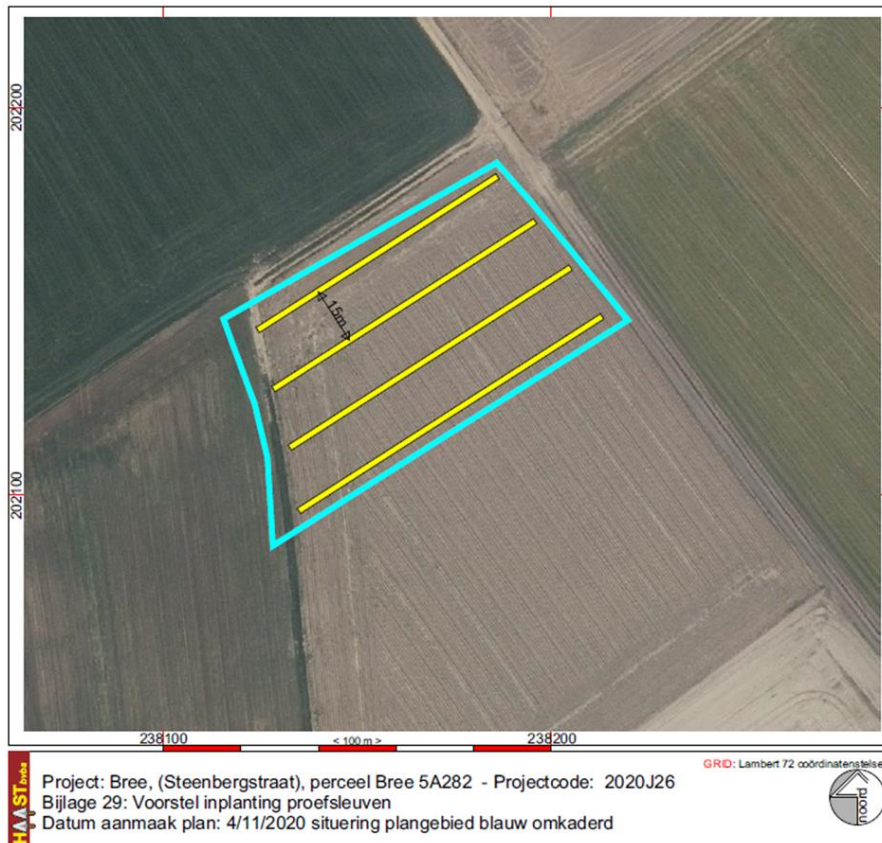

Fig. 4: Voorstel inplanting proefsleuven

6. Lijst van de afbeeldingen

- Fig. 1: Bounding Box
- Fig. 2: Kadastraal uittreksel © cadgis viewer
- Fig. 3: Verstoorde zone
- Fig. 4: Voorstel inplanting proefsleuven

7. Bibliografie

Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0.